

РІВНОСИЛАБІЧНІ ЧЛЕНИ РИТМІЧНОЇ СТРОФИ В ІСПАНСЬКИХ ПРИСЛІВ'ЯХ І ПРИКАЗКАХ

Розглянуто типи ритмічної організації прислів'їв з однаковою кількістю складів у двох піввіршах, розділених цезурою. Проілюстровано систему поділу складів іспанської версифікації. Показано процес формування прийомів елізії та афери в малих віршованих формах.

Ключові слова: строфа, ритм, ритмічна модель, цезура, елізія, афераза, ямб, хорей, дактиль.

Існує велика кількість прислів'їв, які наслідують чітко встановлений ритм у співвідношенні до більш-менш сталої дистрибуції наголосу інтенсивності [1], особливо, коли вони характеризуються присутністю сегментної структури, дво-членної чи багаточленної, в ряді однакової чи різної складової кількості. Зважаючи на ритмічний наголос, що є основною складовою версифікації, в іспанських пареміологічних одиницях знаходимо: ямбічний, хорейчний та дактилічний ритми. Опіраючись на виклад основних ритмічних схем, запропонований Маріо Гарсія-Пахе Санчесом [2, с. 82-90], можемо говорити про існування двох типів паремій: рівносилабичний та різносилабичний.

Предметом та метою дослідження стали рівносилабичні прислів'я та огляд ритмічних моделей, яким підпорядковується цей тип паремії. Рівносилабичні члени (*isosilábicos*) – прислів'я, кількість складів в яких однакова у двох розділених цезурою піввіршах. Фактажем для їх аналізу послужили словники [3], [4]. Нижче наведемо поділ таких пареміологічних одиниць:

1. Тетраскладові (4-4). Розрізняємо такі, які підпорядковуються *однаковому наголошеному ритмові*, тобто коли ритм першого піввірша строфи збігається з ритмом другого, та ті, що мають *різний* або *змішаний ритм* – метр першої половини строфи, до цезури, відмінний від метра другої половини, обов'язковим елементом якого є дактиль у поєднанні з ямбом або хореем. Серед них виділяємо такі різновиди:

а) хорейчний ритм – ритмічний акцент припадає на перший склад, зазвичай непарний (/ ' _ _ ' _ /):

Má|la | bó|ca, // pé|ces | só|ma

Cuál | el | cuér|vo, // tál | su | hué|vo;

б) ямбічний ритм – ритмічно наголошений другий склад, парний (/ _ ' _ _ ' /):

Pri|mé|ro | rán, // y | dés|pues | cán,

де у другому піввірші, після цезури, спостерігаємо явище систоли, яке полягає у випередженні позиції мелодійного наголосу. Згідно з правилами силабо-тонічної системи, у слові *después* наголос падає на останній склад, але для утворення віршованого метра наголошуватимемо передос-

тання, другий склад;

в) дактилічний ритм – трискладова стопа з наголосом на першому складі (/ ' _ _ ' _ ' _ /):

Rú|bio | ru|biél, // guár|da|te | de'él (прийом елізії);

г) змішаний ритм:

Quien | pés|ca'un | péz, // pés|ca|dór | es (прийом афери),

де поєднуються ямбічний (перший піввірш) і хорейчний (другий піввірш) ритми;

2. П'ятискладові (5-5). При аналізі останньої підгрупи також знаходимо приклади прислів'їв, що керуються однаковим наголошеним і змішаним ритмами:

а) ямбічний ритм (/ _ ' _ ' _ _ /). Маріо Гарсія-Пахе Санчес [2] окремо не виділяє цей тип ритму, називаючи його хорейчним. Ми ж вважаємо доцільним дотримуватися нормативних схем метрів поезії, тому всупереч Маріо Гарсія-Пахе Санчесу, виділяємо ямбічний як окремий різновид наголошеного ритму:

A | bú|tro | muér|to, // cel|bá|da'al | rá|bo (прийом елізії)

б) дактилічний ритм (/ ' _ _ ' _ ' _ /):

Á|ño | de'ó|vé|jas, // á|ño | de'a|bé|jas (прийом афери)

Cá|da | o|vé|ja, // cón | su | pa|ré|ja

Cuál | es | el | cuér|vo, // tál | es | el | hué|vo.

Серед випадків, які нам демонструють присутність мішаного ритму, виділяємо такі комбінації:

а) ямбічний + дактилічний ритм:

A|mór | de | ás|no, // cóz | y | bo|cá|do,

де в першому піввірші наголошені другий і четвертий склади, а у другому піввірші – перший і четвертий відповідно. Ще одним прикладом цієї моделі є прислів'я:

A | pé|tro | flá|co, // tó|das | son | púl|gas ta

No | ná|ce'el | po|llo // pá|ra | si | só|lo (прийом елізії);

б) дактилічний + ямбічний ритм:

Á|ve | que | vué|la, // a | lá | ca|zué|la,

де друга половина строфи, після цезури, є прикладом вимушеного, нехарактерного, наголошення допоміжних слів (мова йде про означений артикль жін. роду *la*) для дотримання віршованого метра. Прикладом аналогічного наголосу є прислів'я

Lá|dre|me'el | pé|tro, // y | nó | me | muér|da (прийом елізії),

в якому мелодійно виділяємо заперечну частку *no* для утворення ямбічного ритму.

3. Шестискладові (6-6) не є винятком, адже серед прикладів цієї підгрупи зустрічаємо такі, що підпорядковуються одному або мішаному ритмам. Виділяємо такі комбінації одного ритму у двох піввіршах:

а) ямбічний ритм:

A | fuér|za | dé | va|rón, // e|spá|da | dé | go|rrión
El | á|gua, | có|mo | bué|y; // y'el | ví|no, | có|mo | ré|y;

б) хореїчний ритм (/ _ ' _ ' _ ' _ /):

Cá|da | pá|ja|rí|to // tié|ne | su'hi|ga|dí|to (прийом афери),

іменник *pájarito* має подвійний наголос, у даному прикладі – для досягнення схеми, характерної для хореїчного ритму.

Duér|me, | Juán, | y | yá|ce, // qué | tu | ás|no | pá|ce;

в) дактилічний ритм (/ _ ' _ ' _ ' _ /):

El | ó|jo | del | á|mo // en|gór|da'al | ca|bá|llo
(прийом елізії);

La | cúl|pa | del | ás|no, // e|chá|rla'a | la'al|bár|da
(прийом елізії);

Ni | pá|dre, | ni | má|dre, // ni | cán | que | le | lá|dre.

Серед прислів'їв із різним ритмом у двох піввіршах знаходимо лише дві комбінації, а саме:

а) хореїчний + дактилічний ритм:

De | la | vá|ca | flá|ca, // la | lén|gua'y | la | pá|ta
(прийом афери);

б) дактилічний + хореїчний ритм:

Ni | mú|la | con | tá|cha, // ni | mu|jér | sin | rá|za

A | fál|ta | de | ré|ja, // cú|lo | dé | o|vé|ja

Al | me|jór | ca|za|dór // se | le | vá | la | lié|bre.

4. Семискладові (7-7). Пареміологічні одиниці з аналогічним ритмом мають такі комбінації:

а) ямбічний ритм (/ _ ' _ ' _ ' _ /):

Es|cár|ba | lá | ga|llí|na // y | há|lla | sú | pe|pí|ta;

A | cá|da | pá|ja|rí|llo // le | gús|ta | sú | ni|dí|llo;

Es|cár|ba | lá | ga|llí|na // y | há|lla | sú | pe|pí|ta.

У цитованих прикладах присвійний займенник *su* та артикль *la* мелодійно теж наголошуються для досягнення потрібного віршованого метра;

б) дактилічний ритм (/ _ ' _ ' _ ' _ /):

A | car|né|ro | cas|trá|do // no | le | tién|tes | el | rá|bo

A | car|né|ro | cas|trá|do // no | le | tié|nes | el | rá|bo

El | a|zór, | en | el | pá|lo, // y'el | hal|cón, | en | la | má|no (прийом афери).

Основними комбінаціями семискладових прислів'їв із різним ритмом є:

а) ямбічний + дактилічний ритм:

Al | nó|vío | y'ál | co|chí|no, // u|na | véz | el | ca|mí|no (прийом афери);

Ga|vió|tas | én | el | huér|to, // tem|po|rál | en | el | puér|to.

Наведені пареміологічні одиниці, в першій половині строфи, підсилюють прийменники *a* та *en*, відповідно, для досягнення ямба;

б) дактилічний + ямбічний ритм:

A | la | bés|tía | car|gá|da, // el | só|bor|nál | la | má|ta
Quien | tras|nó|cha'y | ma|drú|ga, // ca|bál|ga'en |
bué|na | mú|la (прийом афери);

в) змішаний + хореїчний ритм:

A|rá|ña, | ¿quién | te'a|ra|ño? // Ó|tra'a|rá|ña | có|mo | yó,
де в першій половині строфи поєднуються ямбічний та дактилічний ритми та зустрічаємо прийом афери, а другий піввірш побудовано за принципом хореїчного, а слова *otra* та *araña* поєднані

між собою елізією.

Cuér|vo | ná|ce'en | la | pé|ña // y | tí|ra | pá|ra | é|lla
(прийом елізії) –

схематично можемо показати як: хореїчний + дактилічний // хореїчний ритм;

г) хореїчний + змішаний ритм:

El | ca|bá|llo'y | lá | mu|jér, // al | ó|jo | se'hán | de | te|jér –
у частині до цезури маємо хореїчний ритм та афери, а після цезури поєднуються ямбічний і дактилічний ритми.

г) дактилічний + змішаний ритм:

Por | do | sál|ta | la | cá|bra, // sál|ta | lá | que | la | má|ma –
у другому піввірші після цезури знаходимо хореїчний + дактилічний ритми.

5. Восьмискладові (8-8). У цій підгрупі, серед прикладів і однакоим ритмом, у першій та другій половинах строфи знаходимо такі:

а) хореїчний ритм (/ _ ' _ ' _ ' _ /):

Trés | ja|rá|bes | y'ú|na | púr|ga; // vén|ga | pré|mio |
y 'án|da, | mú|la (прийом афери)

A | la | mú|la, | cón| ha|lá|go; // al | ca|bá|llo, | cón | el | pá|lo
Áun|que | mán|so | tú | sa|bué|so, // no | le |
muér|das | én | el | bé|fo.

Отже, в усіх трьох наведених прикладах спостерігаємо нехарактерне наголошення так званих допоміжних слів (неозначеного артикля *una*, сполучника *con*, присвійного займенника *tu* та прийменника *en* відповідно) для досягнення хореїчного ритму;

б) дактилічний ритм (/ _ ' _ ' _ ' _ /):

Ló | que | de | nó|che | se | há|ce, // á | la | ma|ñá|na |
pa|r|ce.

За правилом попередніх прикладів, у цьому маємо наголос на займенник *lo* та прийменник *a*;

в) змішаний ритм:

En | cá|da | pá|go | su | ví|ña, // y'en | cá|da | bá|trio | su | tía.

В обидвох частинах строфи поєднуються ямбічний ритм із дактилічним: ямб (1-4 склад) + дактиль (4-8 склад) // ямб (1-ий – 4-ий склади) + дактиль (4-ий – 8-ий склади).

У підгрупі моделей із різним ритмом керування знаходимо такі:

а) хореїчний + дактилічний ритм:

Quién | de | púl|ga | llé|ga'a | lién|dre, // dá'un |
pi|co|tá|zo | que'en|cién|de (прийом елізії);

б) дактилічний + ямбічний ритм:

Me|né|a | la | có|la | el | cán, // no | rór | ti, | sí|no |
rór | el | pán;

в) хореїчний + змішаний ритм:

Cón | la'a|yú|da | de | ve|cío|no // ma|tó | mi | pá|dre'un |
co|chí|no (прийом елізії // прийом афери).

У другій частині строфи 1-ий – 4-ий склади підпорядковуються ямбу, а 4-ий – 8-ий – дактилю.

Al|de|lá|na'es | la | ga|llí|na, // y | có|me|la'él | de |
Se|ví|lla (прийом афери),

у другій частині строфи, також маємо ямб і дактиль.

Ó|tro | gá|llo | lé | can|tá|ra, // si | buén | con|sé|jo | to|má|ra,

даний приклад утворюється за аналогією до двох попередніх (ямб + дактиль).

г) ямбічний + змішаний ритм:

Bo|cár|te|en | la | pri|ma|vé|ra, // bo|ní|ta | pór | don|de|quí|é|ra (прийом елізії),

де змішаний ритм у другій половині прикладу досягається поєднанням ямбу (1-ий – 4-ий склади) та дактилю (4-ий – 8-ий склади);

г) змішаний + хореїчний ритм:

Sar|dí|na | que | llé|va|el | gá|to, // tár|de|o | nún|ca | vuél|ve|al | plá|to (прийом афери),

у першій половині строфи 1-ий – 5-ий склади керуються дактилічним ритмом, а 5-ий – 8-ий – хореїчним;

д) змішаний + дактилічний ритм:

Al|hó|ra | que | tén|go | ró|tro, // rón|go | la | vís|ta|en | el | ó|tro (прийом афери),

де змішаний ритм формується за допомогою дактиля (1-ий – 5-ий склади) та хорей (5-ий – 8-ий склади);

е) дактилічний + змішаний ритм:

Cuán|do | la | zó|rra | pre|dí|ca, // no|es|tán | los | ról|los | se|gú|ros (прийом афери),

в частині після цезури поєднуються ямбічний (1-ий – 4-ий склади) та дактилічний (4-ий – 8-ий склади) ритми.

б. Дев'ятискладові (9-9), які представлені такими комбінаціями:

а) змішаний + хореїчний ритм:

La | ga|llí|na | de | mí | ve|cí|na // más | hué|vos | ró|ne | qué | la | mí|a,

змішаний ритм формується поєднанням дактиля (1-ий – 6-ий склади) та ямбу (6-ий – 9-ий склади).

б) змішаний + змішаний ритм:

En | mul|jé|res, | cié|gos | y | frá|lles, // los | mos|quí|tos | són | e|le|fán|tes,

де в першій частині строфи, склади від 1-ого до 5-ого керуються хореем, а від 5-ого до 9-ого –

дактилем. Частина строфи після цезури побудована за схемою першої: від 1-ого до 5-ого складів знаходимо хорей, а з 5-ого до 9-ого – дактиль.

Si | bué|na | cu|chi|llá|da | me | dió, // bué|na | pe|drá|da | dí|a | su | pé|gro (прийом афери),

до цезури маємо поєднання ямбу (1-ий – 6-ий склади) та дактиля (6-ий – 9-ий склади), а після – дактиль (1-ий – 4-ий склади) + ямб (4-ий – 9-ий склади).

Як бачимо, кількість моделей у межах підгрупи односкладових пареміологічних одиниць доволі обмежена і представлена шістьма комбінаціями: 4//4; 5//5; 6//6; 7//7; 8//8; 9//9. Найчисленніші шести, семи та восьмискладові, складаючи від загальної кількості по 23 % кожен; п'ятискладові налічують 15 %, а відповідно найменш поширеними є чотирьох- і дев'ятискладові – по 6 %. У відсотковому відношенні тип рівноскладових становить лише приблизно 19 % зі 100 % від загальної кількості проаналізованих прислів'їв і приказок, більшу частину яких формують різноскладові паремії.

Перспектива подальших досліджень полягає в поглибленому аналізі особливостей утворення прийомів елізії та афери в іспанських пареміологічних одиницях, спрямованих на досягнення певного ритмічного розміру.

Література

1. Calero Fernández M.A. Sobre entonación y ritmo en las paremias // XVIII Simposio de la Sociedad Española de Lingüística. – Madrid. – 1988.
2. García-Page M. Aspectos fónicos en la configuración de los refranes // Notas y Estudios Filológicos. – Madrid. – 1990. – №5. – P. 82–90.
3. Junceda L. Diccionario de refranes. – Madrid: Espasa, S.A., 1998. – 598 p.
4. Refranes y Frases Célebres (recopilación de los refranes más conocidos). – Madrid: Universa, 2004. – 152 p.

We observed the types of organization of rhythmic proverbs with the same number of syllables in two hemistiches divided by caesura. Illustrated syllable system division of Spanish versification, showing the process of formation of elision and receiving elision and aphaeresis in small poetic forms.

Key words: verse, rhythm, rhythmic model, caesura, elision, aphaeresis, iamb, trochee, dactyl

Рассмотрены типы ритмической организации пословиц с одинаковым количеством слогов в двух полустишиях, разделённых цезурой. Проиллюстрирована система деления слогов испанской версификации. Показан процесс формирования приёмов элизии и афери в малых стихотворных формах.

Ключевые слова: строфа, ритм, ритмическая модель, цезура, элизия, афераза, ямб, хорей, дактиль